

УДК [327.7+339.923] АСЕАН

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2022.1.142>

*Ірина Тихоненко, Анна Козачок**

ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ «НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ»: ДОСВІД АСЕАН

Анотація: *Стаття присвячена аналізу діяльності та впливу транснаціональних корпорацій як нетрадиційних суб'єктів міжнародних відносин на розвиток «нового регіоналізму» як багаторівневого процесу. Автори дійшли висновку, що Південно-Східна Азія у форматі діяльності АСЕАН має позитивний досвід реалізації «нового регіоналізму» під впливом ТНК, які сприяють проявам детермінізму тенденції глобальної та регіональної взаємодії, що проявляється у наступному: 1) розвиток мережі внутрішньо-регіональної взаємодії компаній держав-членів організації; 2) діяльність ТНК з інших держав, що розширюють власну мережу на теренах держав-членів АСЕАН, створюють спільні підприємства з існуючими у регіоні компаніями; 3) реалізація спільних проєктів між глобальними ТНК на теренах Південно-Східної Азії. Виявлено, що в АСЕАН створені умови для відкритого доступу ТНК на регіональний ринок у форматі поліваріантного співробітництва, реалізації зон вільної торгівлі та залучення прямих іноземних інвестицій до регіону, що підтверджено на прикладі діяльності ТНК з Європи, США, Китаю, Японії, Республіки Корея на теренах АСЕАН.*

Ключові слова: *транснаціональні корпорації, ТНК, «новий регіоналізм», АСЕАН, Південно-Східна Азія, інвестиційна діяльність*

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) є прикладом розвитку «нового регіоналізму» у сучасних міжнародних відносинах, що підтверджується високим рівнем економічної та соціокультурної інтеграції, а також відкритістю до залучення транснаціональних корпорацій (ТНК), що реалізують діяльність на глобальному рівні міжнародних економічних відносин. У свою чергу, міжнародні корпорації, ТНК, поширюючи свою діяльність в окремих регіональних підсистемах, сприяють все більшій модернізації процесу регіоналізму. Ці компанії здійснюють передачу капіталу у вигляді прямих іноземних інвестицій, що впливає на економіку країни перебування та країни інвестора, а також на взаємні відносини між країнами. Тому ТНК і бізнес-мережі, що створені ними, виступають рушійними силами процесу «нового регіоналізму», який походить, насамперед, не від держав, а недержавних суб'єктів міжнародних відносин, що сприяє поглибленню інтеграції в АСЕАН. Певні зміни у діяльності ТНК у регіоні Південно-Східної Азії (ПСА) та взаємодії у межах АСЕАН відбулися під впливом пандемії COVID-19, що актуалізує предметне поле дослідження.

* Тихоненко Ірина Вікторівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>; e-mail: irinavi2202@gmail.com

Козачок Анна Андріївна – магістр кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7603-087X>; e-mail: annkozachok4@gmail.com

Аналізуючи стан наукової розробки проблеми, варто зазначити, що вітчизняна міжнародно-політична школа недостатньо досліджує прояви «нового регіоналізму», зокрема, впливу ТНК на інтеграційне об'єднання АСЕАН у сучасних змінах міжнародної системи. Особливостям діяльності АСЕАН і формуванню спільноти нового рівня, зважаючи на процеси глобалізації та регіоналізації у світі, присвячене дисертаційне дослідження Є.І. Барщевського¹. Варто виокремити працю А.О. Осаул і К. Гаврилова, які досліджують роль ТНК на шляху до інтеграції країн АСЕАН у світове господарство в умовах глобалізації². В. Мазуренко, Є. Панченко, О. Яценко³ приходять до висновку, що співпраця країн АСЕАН з енергетичними ТНК сприяє модернізації енергосистем, а В.В. Косьміна⁴ розглядає загальний вплив ТНК на економічний розвиток нових індустріальних країн серед яких і регіон Південно-Східної Азії.

Російська наукова школа з обраної проблематики включає в себе роботи Є.В. Колуднової⁵, Л.В. Арунової⁶ (акцент на інтеграційній взаємодії в АСЕАН), Я.В. Мищенко⁷ – аналізу сучасних інвестиційних стратегій ТНК, зокрема і держав ПСА. В.А. Щипкова⁸ виділяє основні риси «нового регіоналізму», ґрунтуючись на концепції Б. Хеттне.

Польська дослідниця А. Янков'як аналізує міжнародні корпорації, що діють в АСЕАН та впливають на створення бізнес-мереж у широкому регіональному вимірі, розширюючи взаємодію АСЕАН з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном⁹.

Серед сучасних зарубіжних дослідників особливо слід виділити роботи А. Алатаса¹⁰, М. Кіма¹¹, які розглядають специфіку інтеграційних процесів в АСЕАН.

Міжнародні відносини та світова політика у своєму еволюційному розвитку набувають нових рис, серед яких – поступовий перехід від «старого регіоналізму» (держави як основні суб'єкти інтеграції та економічної діяльності) до «нового регіоналізму» (формування регіональних об'єднань за участі широкого кола суб'єктів та учасників).

¹ Барщевський Є.І. Еволюція АСЕАН в контексті глобалізаційних викликів ХХІ століття: дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2015. 200 с.

² Осаул А.О. Роль ТНК на шляху до інтеграції країн АСЕАН у світове господарство в умовах глобалізації // Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 48–49.

³ Мазуренко В., Панченко Є., Яценко О. Стратегія АСЕАН на світовому енергетичному ринку в умовах його трансформації // Economic Analysis. 2020. Vol. 30. No. 3. С. 16–24.

⁴ Косьміна В.В. Роль транснаціональних корпорацій в економічному розвитку нових індустріальних країн Азії // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 11. Ч. II. С. 192–198.

⁵ Колуднова Е.В. АСЕАН: Проблеми регіоналізму і перспективи інтеграційних процесів // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2008. № 11. С. 28–37.

⁶ Арунова Л.В. Этапы интеграции стран АСЕАН в единое экономическое сообщество // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2010. № 15. С. 90–105.

⁷ Мищенко Я.В. Современные тенденции развития, внешнеэкономические стратегии и конкурентный потенциал ТНК Японии, Китая и стран Юго-Восточной Азии: сравнительный анализ // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Экономика. 2020. Т. 28. № 3. С. 465–478.

⁸ Щипкова В.А. Некоторые аспекты концепции Б. Хеттне «новый регионализм» // Историческая и социально-образовательная мысль. 2015. Т. 7. № 4. С. 88–90.

⁹ Jankowiak A.H. Transnational Corporations and Business Networks in ASEAN: Building Partnership in the Asia – Pacific Region // International Business Research. 2018. Vol. 11. No. 1. P. 230–244.

¹⁰ Alatas A. ASEAN in a Globalizing World // Asia-Pacific Review. 2001. Vol. 8 (2). P. 3–4.

¹¹ Kim M.H. Integration Theory and ASEAN Integration // Pacific Focus. 2014. Vol. 29. № 3. P. 374–376.

Американські дослідники Дж. Най і Р. Кохейн ще на початку 1970-х рр. виявили мережевий ефект впливу недержавних акторів на світову політику. Ними ж була графічно проілюстрована сформульована ідея про трансформацію політичної моделі світу, коли до міждержавної взаємодії додалася транснаціональна взаємодія інших акторів, серед яких чільне місце посідають ТНК¹².

У свою чергу, шведські науковці Б. Хетне та Ф. Содербаума¹³ висувають теорію «нового регіоналізму» у міжнародних відносинах, відповідно до якої нові світові регіони характеризуються процесами, що розвиваються «знизу», як результат внутрішніх трансформацій у регіонах¹⁴. Тому, «новий регіоналізм» – це багаторівневий процес, пов'язаний із здобуттям регіональним простором однорідності у чотирьох сферах (безпека, культура, економіка, політика) та відбувається на трьох рівнях: внутрішньо-регіональному, міжрегіональному і глобальному. Регіоналізація на мікрорівні відбувається через економічну взаємодію окремих суб'єктів господарювання (індивідів, фірм, установ) у формі здійснення спільних проектів, науково-пошукових робіт, створення спільних підприємств, зокрема, й ТНК. На макрорівні регіоналізація відбувається у формі співробітництва, підписання угод, союзів, створення інтеграційних угруповань країн. Співпраця, розширення та злиття об'єднань і організацій відбувається на мегарівні¹⁵.

Тому важливою рисою формування регіону як окремого, самостійного суб'єкта міжнародних відносин є досягнення ним певної стадії «регіонності» відповідно до теорії Б. Хетне, проявом чого є посилення процесів взаємозалежності, що породжують складну взаємодію між багатьма типами акторів. Насамперед, це широкий спектр «недержавних», транснаціональних суб'єктів: ринки, приватний бізнес і фірми, транснаціональні корпорації (ТНК), транснаціональні бізнес-мережі, неурядові організації, соціальні рухи, які сприяють формуванню транснаціональної регіональної економіки та регіонального громадянського суспільства¹⁶. У свою чергу, проникнення ТНК у регіон, стає детермінантою до взаємозалежності тенденцій глобальної та регіональної взаємодії, яка притаманна процесам «нового регіоналізму».

Прикладом такого рівня взаємодії є АСЕАН, інтеграційне об'єднання, держави-члени якого є одними із лідерів у світі щодо залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за участю ТНК. У свою чергу, варто зазначити, що ТНК має певну типологію – інтернаціональні корпорації, багатонаціональні (мультинаціональні) та глобальні корпорації, які відрізняються типами взаємин, організаційною структурою, механізмами діяльності¹⁷. Корпорація, щоб бути визнана транснаціональною, повинна працювати безпосередньо на зовнішньому ринку шляхом створення там дочірніх компаній або

¹² Nye J.S., Keohane R. Transnational Relations and World Politics: An Introduction // International Organization. 1971. Vol. 25, No. 3. P. 329-349.

¹³ Söderbaum F. Early, Old, New and Comparative Regionalism: The Scholarly Development of the Field // KFG Working Paper 2015. № 64. P. 16.

¹⁴ Hettne B., Söderbaum F. The New Regionalism Approach // Politeia. 1998. Vol. 17. № 3. 1998. P. 6-7.

¹⁵ Ткаченко О.А. Економічні особливості міжнародної економічної інтеграції // Причорноморські економічні студії. 2016. № 11. С. 114. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/11-2016/26.pdf>

¹⁶ Hettne B. Theorising the rise of regionness // Goteborgs Universitetsbibliotek. URL: <https://gup.ub.gu.se/file/119539>

¹⁷ Амеліна І.В., Попова Т.Л., Владимиров С.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. С. 218.

придбання активів, розташованих за межами країни походження. ПІ є основою діяльності корпорації та надають їм рис транснаціональних. Слід зазначити, що інвестиційну експансію здійснюють не лише великі компанії, а й малі та середні підприємства. Компанія, яка має дві дочірні компанії або філії, вважається корпорацією, тож через розширення інвестицій у групі країн АСЕАН навіть невеликі компанії стають корпораціями¹⁸.

Варто наголосити, що в межах АСЕАН, як прояв «нового регіоналізму», розвинута мережа внутрішньо-регіональної інвестиційної взаємодії між компаніями, а також взаємодії в економічній сфері між ТНК – багатонаціональними компаніями, що діють на глобальному рівні. У статті буде розглянуто діяльність ТНК в АСЕАН, апелюючи до країни/регіону, що має головний офіс міжнародної корпорації, яка відкриває дочірні компанії або спільно співпрацює з компаніями, які функціонують на теренах держав-членів АСЕАН. Особливістю регіоналізму в АСЕАН, у контексті діяльності ТНК, є спільні проекти глобальних корпорацій на теренах ПСА.

Внутрішньо-регіональна інвестиційна діяльність і функціонування ТНК (Intra-ASEAN investment activity). Інвестиції всередині АСЕАН, як правило, дуже концентровані, надходять з кількох країн-членів організації, де зареєстровані відповідні компанії. Станом на 2020 р., компанії з двох держав-членів (Сінгапуру та Таїланду) забезпечили 84% всіх інвестицій всередині АСЕАН, а чотири держави-члени (Індонезія, В'єтнам, Малайзія та Сінгапур відповідно) отримали 83% всіх внутрішньо-регіональних інвестицій. Можна стверджувати, що компанії з Таїланду стають дедалі активнішими та конкурують з малайзійськими на ринку ПСА. Проте, Сінгапур залишається лідером у кількості прямих іноземних інвестицій для багатьох держав регіону, адже, станом на 2020 р. – корпорації із Сінгапуру були найбільшою групою інвесторів у таких державах-членах АСЕАН, як Індонезія, Таїланд та В'єтнам¹⁹.

Корпорації з держав-членів АСЕАН намагаються працювати та поширювати свою діяльність всередині АСЕАН, що підтверджується відповідними прикладами.

Olam International (Сінгапур) має низку заводів із виробництва молока та молочних продуктів у Малайзії. У свою чергу, у 2019 р. Kuala Lumpur Kerong (Малайзія) розпочала роботу нового заводу з виробництва пальмової олії в Індонезії.

Global Invasom, виробник комунікаційного обладнання зі штаб-квартирою у Сінгапурі, у 2020 р. відкрив нову дочірню компанію в Джакарті для підтримки діяльності з продажу та маркетингу в регіоні²⁰.

У лютому 2021 р. Сінгапур започаткував виробничий альянс ПСА для просування мережі індустріальних парків в АСЕАН для компаній, зацікавлених в інвестиціях як у Сінгапурі, так і в інших країнах регіону. Зокрема, в альянсі беруть участь три сінгапурських розробників індустріальних парків (CapitaLand, Sembcorp і Gallant Venture), які керують понад 10 індустріальними парками в Індонезії, Малайзії та В'єтнамі²¹.

¹⁸ Jankowiak A.H. Op. cit. P. 230-244.

¹⁹ ASEAN Investment Report 2020-2021. Investing in Industry 4.0. Jakarta: ASEAN Secretariat, 2021. P. 26.

²⁰ Ibid. P. 29-31.

²¹ New Alliance to Help Manufacturers Expand into Southeast Asia // Singapore Economic Development Board. 2021. February 3. URL: <https://www.edb.gov.sg/en/about-edb/media-releases-publications/new-alliance-to-help-manufacturers-expand-into-southeast-asia.html>

На теренах ПСА розвинута діяльність спільних ТНК між державами-членами АСЕАН та іншими державами. Зокрема, Mandalay Yoma Energy, спільне підприємство Sol Partners (Сінгапур) та Engie Group (Франція), відкрило найбільшу міні-мережу підприємств у сфері енергетики в М'янмі.

Розгляд регіонального зрізу присутності ТНК у державах-членах АСЕАН відображає тенденцію до розвитку «нового регіоналізму» в ПСА за рахунок створення спільних підприємств, а також вільного доступу глобальних ТНК до регіону та надходження до держав ПСА великих обсягів ПІІ. Можна помітити певну спеціалізацію у видах іноземних інвестицій, які направлені в окремі держави АСЕАН, тобто у бізнес-профілях ТНК, які розміщують свої дочірні компанії у державах ПСА. Спеціалізація виникає на основі конкурентних переваг, а також витрат на фактори виробництва. В'єтнам залучає корпорації та інвестиції в експортно-орієнтовані обробні галузі, а також у сектор нерухомості та послуг. У той час як Камбоджа має сприятливий інвестиційний клімат для виробництва одягу, фінансових послуг і сільського господарства. Лаос приваблює в основному інвестиції в послуги, тоді як інвестиції М'янми, орієнтовані на виробництво, що засноване на використанні природних ресурсів. Таїланд та Індонезія є основними напрямками для інвестицій у виробництво автомобілів і техніки. Тож у заможних країнах, таких як Сінгапур, ТНК шукають клієнтів і співробітників, які надають фінансові послуги, а в таких країнах, як В'єтнам або Лаос, корпорації зосереджуються на виробництві²².

Європа. Діяльність ТНК, що мають головний офіс в європейських державах, зокрема на теренах ЄС – регламентується, як підписаними угодами про зону вільної торгівлі між державами-членами АСЕАН та ЄС, так і переговорним процесом щодо підписання відповідних угод²³. Зазначимо, що Великобританія після виходу з ЄС розвиває експортно-імпорتنі відносини з державами АСЕАН через підписані угоди про ЗВТ з Сінгапуром і В'єтнамом, а також підписаний Меморандум про взаєморозуміння з Таїландом у 2021 р.²⁴

Найбільшими компаніями з Європи у сфері виробництва продуктів харчування на теренах АСЕАН є Unilever та Nestlé. Наприклад, у 2017 р. Unilever Indonesia оголосила про інвестиції у розмірі 500 мільйонів доларів США для розширення виробництва в країні.

У зв'язку із поширенням коронавірусної інфекції, активізації набуває діяльність європейських ТНК у державах-членах АСЕАН саме у фармацевтичній галузі. Зокрема, розвитку такої взаємодії сприяє прийняте у 2021 р. в Індонезії нове інвестиційне положення, що скасовує обмеження на іноземні інвестиції у фармацевтичну галузь і дозволяє підприємствам зі 100% іноземною власністю здійснювати виробництво та роздрібну торгівлю фармацевтичними продуктами. Міжнародна фармацевтична компанія Sanofi (штаб-квартира у Франції), британська компанія GSK і німецька компанія Bayer мають виробничі підприємства та філіали в Індонезії. Тайська біофармацевтична компанія Siam Biosciences підписала угоду з AstraZeneca щодо виробництва вакцини проти COVID-19 для АСЕАН.

²² Мищенко Я.В. Современные тенденции развития, внешнеэкономические стратегии и конкурентный потенциал ТНК... С. 468-469.

²³ Asean-EU free trade deal negotiations set to resume // Bangkok Post. 2021 October 1. URL: <https://www.bangkokpost.com/business/2190479/asean-eu-free-trade-deal-negotiations-set-to-resume>

²⁴ Sho Taro Tani UK makes ASEAN 'high priority' for post-Brexit trade deals // Nikkei Asia. 2021. February 4. URL: <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/Interview/UK-makes-ASEAN-high-priority-for-post-Brexit-trade-deals>

Варто зауважити, що держави-члени АСЕАН започаткували мережу розумних міст АСЕАН, а також активно розвивають нові джерела енергії відповідно до Плану дій АСЕАН щодо енергетичного співробітництва на 2021-2025 рр.²⁵ Консорціум голландських фірм працює над проектами у сфері суднобудування та морських перевезень вартістю 40 млрд. доларів у Північній Джакарті (Індонезія). У 2018 р. німецька компанія Schletter Group розпочала постачання сонячних систем для монтажу у найбільшому парку генерування сонячної енергії на Філіппінах²⁶.

США. Основою щодо залучення американських ТНК до діяльності у державах ПСА є План дій США-АСЕАН, а також держави-члени АСЕАН пропонують американським компаніям ширший доступ до глобальних ринків через мережу угод про вільну торгівлю, включаючи 15-стороннє Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), підписане у 2020 р. Компанії США, які працюють або планують розширювати свою діяльність в АСЕАН за рахунок місцевого виробництва, можуть скористатися положеннями RCEP – включаючи зниження тарифів та отримати більш спрощений доступ до ринків-учасників. Хоча США поки не підписали RCEP²⁷.

У добу діджиталізації, АСЕАН стає об'єктом діяльності технологічних бізнес-структур США. Зокрема, американські компанії інвестують у розвиток своєї діяльності в Індонезію, Малайзію, Сінгапур, насамперед, у створенні інфраструктури баз даних та їх передачі. У квітні 2021 р. Microsoft зобов'язалася інвестувати 1 млрд. дол. США протягом наступних п'яти років у створення нових центрів обробки даних у Малайзії в рамках своєї ініціативи «Bersama Malaysia».

Держави ПСА є активними учасниками інвестицій зі сторони США у харчовій промисловості, що підтверджується діяльністю таких компаній як Atlantic Natural Foods (американський виробник рослинних продуктів, що має великі виробничі потужності в Таїланді), Coca Cola (має виробництва у державах ПСА, які використовують технології переробленого пластику, що повністю відповідає кліматичній політиці держав-членів АСЕАН). Виробник побутової електроніки iRobot протягом останніх років засновує нові виробничі потужності в Малайзії з метою диверсифікації своєї діяльності, зменшення рівня економічних ризиків, пов'язаних із концентрацією виробництва винятково у Китаї²⁸.

Варто зазначити, що проникнення американських ТНК до регіону ПСА зумовлено не лише відкритою до інвестицій політикою держав АСЕАН, а й чинниками протидії впливу Китаю у регіоні.

Китай. Діяльність китайських ТНК у регіоні ПСА варто розглядати крізь призму ініціативи «Один пояс, один шлях», а також існуючої з 2010 р. зони вільної торгівлі АСЕАН-Китай (ACFTA), яка сприяла зростанню транскордонної торгівлі та інвестицій.

²⁵ ASEAN Plan of Action for Energy Cooperation (APAEC) 2016-2025 Phase II (2021-2025) // ASEAN. URL: <https://aseanenergy.org/asean-plan-of-action-and-energy-cooperation-apaec-phase-ii-2021-2025/>

²⁶ Borderless Business: Europe-ASEAN Corridor Opening doors to diverse opportunities // Standard Chartered Bank: official page. URL: https://av.sc.com/corp-en/content/docs/ASEAN-Trade-Corridor-Series_EU.pdf

²⁷ US-ASEAN Business Council Commends ASEAN's Leadership in the Successful Ratification of the Regional Comprehensive Economic Partnership // US-ASEAN Business Council. URL: <https://www.usasean.org/press-release/2021/11/03/us-asean-business-council-commends-asean-s-leadership-successful>

²⁸ Borderless Business: US-ASEAN Corridor Opening doors to diverse opportunities // Standard Chartered Bank: official page. URL: <https://av.sc.com/corp-en/content/docs/Borderless-Business-ASEAN-US-Corridor.pdf>

Держави АСЕАН залучають прямі іноземні інвестиції від китайських ТНК, насамперед, у сфері електроніки, зв'язку, новітніх технологій, а також з огляду на низькі витрати на оплату праці. В'єтнам, зокрема, став основним центром для китайських виробників через його географічну близькість, нижчу вартість робочої сили та доступ до глобальних торгових угод, таких як Угода про вільну торгівлю між ЄС та В'єтнамом.

Geely, Wuling, Chery і Great Wall Motor – це лише деякі з китайських компаній в АСЕАН, які налаштовані завоювати регіональний автомобільний ринок. Китайські виробники автомобілів, такі як SAIC Motors (2016) і Great Wall (2019), інвестують у заводи в Таїланді²⁹.

АСЕАН є одним з найбільш швидкозростаючих ринків цифрових послуг з 400 мільйонами користувачів Інтернету та процвітаючою цифровою екосистемою. Фактично, провідні китайські гравці електронної комерції Alibaba і JD.com вже інвестували в АСЕАН. Наприклад, у 2018 р. китайський інтернет-продавець JD.com у партнерстві з Центральною групою Таїланду запустив платформу електронної комерції JD CENTRAL. JD.com має інвестиції у місцеву в'єтнамську компанію електронної комерції Tiki.

За останні роки також зростає виробнича діяльність у сфері виробництва принтерів і мобільних телефонів в Індонезії, оскільки китайські бренди смартфонів Oppo, а Xiaomi мають мережу заводів у країні. У 2020 р. китайська фірма Jiangsu Seraphim Solar Projects підписала угоду про постачання сонячних модулів для проектів сонячних ферм (фотоелектричних електростанцій) на Філіппінах. Китайські компанії, що спеціалізуються на сонячних електростанціях – Trina Solar та Longi Solar все частіше переміщують виробництво до В'єтнаму³⁰.

Японія. Японія протягом багатьох років була найбільшим інвестором у групі країн АСЕАН, оскільки тривалий час країни АСЕАН були основним бенефіціаром японських ПІІ. Ці довгострокові відносини між Японією та АСЕАН сприяли високій активності японських ТНК, які назавжди осіли в економіці країн АСЕАН. Японські інвестори зосереджують свою увагу переважно на інвестиціях, орієнтованих на виробництво (58,8% усіх ПІІ), тоді як послуги становлять менше 40% інвестицій у країни АСЕАН. Зараз японські ТНК, присутні в країнах АСЕАН (наприклад, Toyota, Toshiba, Mazda або Suzuki Motor), розширюють свої виробничі мережі, запускають нові виробничі лінії, створюючи інші види продукції на нових або існуючих виробничих потужностях³¹.

Членство країн АСЕАН у глобальних виробничих мережах через існування сильних регіональних виробничих компаній можна прослідкувати через дві галузі – виробництво жорстких дисків (HDD), з домінуючою роллю ТНК із США, Японії та Південної Кореї та автомобільною промисловістю з ключовою роллю японських автомобільних корпорацій.

В автомобільній промисловості японські виробники автомобілів створюють у рамках всієї АСЕАН систему комплектування автомобільних запчастин і компонентів. Наприклад, Toyota централізовано виробляє дизельні двигуни та панелі кузова в Таїланді, рульове

²⁹ What brings Chinese companies to ASEAN? Hint: It is far more than a mere race to the bottom // Daxue Consulting China. 2021. November 15. URL: <https://daxueconsulting.com/chinese-companies-asean/>

³⁰ Borderless Business China-ASEAN Corridor. Opening doors to diverse opportunities // Standard Chartered Bank: official page. URL: <https://av.sc.com/cn/content/docs/cn-asean-trade-corridor-series-en.pdf>

³¹ Jankowiak A.H. Op. cit. P. 235.

управління та радіатори у Малайзії, трансмісії і лічильники на Філіппінах, а також бензинові двигуни та зчеплення в Індонезії і поставляють їх один одному за пільговими тарифами АІСО або АFTA. Toyota має 11 виробничих одиниць у країнах АСЕАН, 4 заводи в Індонезії, 3 – у Таїланді, 2 – на Філіппінах та 1 – у Малайзії та В'єтнамі. З точки зору японських автомобільних корпорацій, зокрема Toyota, вирішальним є двостороння угода між АСЕАН та Японією. Внаслідок Угоди між АСЕАН та Японією про всеосяжне економічне партнерство, Японія може отримати вигоду від скасування тарифів на високотехнологічні автомобільні деталі. Ці деталі виробляються в Японії, а потім експортуються для складання до країн АСЕАН.

У 2019 р. компанія Fujiwara (Японія) розпочала комерційну експлуатацію сонячного парку у В'єтнамі, а дочірня компанія Nippon Shokubai (Японія) – будівництво заводу з виробництва акрилової кислоти в Індонезії вартістю 200 млн. доларів. Panasonic (Японія) розпочала будівництво другого заводу вартістю 45 мільйонів доларів у В'єтнамі. Японська компанія Nisshin Seifun Group відкрила у В'єтнамі завод з виробництва борошна³².

Республіка Корея. Діяльність ТНК з Республіки Корея у державах-членах АСЕАН регламентується існуючою зоною вільної торгівлі. Зі сторони офіційного Сеулу відбувається заохочення інвестиційної діяльності у регіон ПСА з огляду на реалізацію «Нової південної політики» спрямованої на регіони Південної та Південно-Східної Азії. Її так званими стовпами є мир, процвітання та люди. Основними суб'єктами цієї політики визначено приватні корейські компанії, які певною мірою підтримуються державною політикою у формі лібералізації тарифів у рамках угод АСЕАН – Республіка Корея.

Великі корейські компанії, які інвестують в АСЕАН, часто супроводжуються корейськими малими та середніми підприємствами, які виступають як постачальники. Крім того, корейські ТНК інвестують у трудомісткі види діяльності, такі як текстильна промисловість у Камбоджі чи Індонезії, або в послуги (ресторани, салони краси), як у Сінгапурі. Найбільша частка ПІІ за рахунок діяльності корейських ТНК спрямована до Малайзії. Корейські ТНК все менше використовують регіон винятково як виробничу базу, а все більше залучені в сектори послуг та орієнтуються на зростаючі місцеві ринки споживання³³.

Зокрема, корейські ТНК зацікавлені в електротехнічній галузі у державах АСЕАН. У 2020 р. консорціум LG (Республіка Корея) до якого входять LG Chem, LG Energy Solution, LG International, оголосив про інвестиції у виробництво акумуляторів у розмірі 9,8 млрд. доларів до Індонезії. У свою чергу, в 2019 р. Doosan Heavy Industries & Construction (Республіка Корея) підписала угоду з Korea Western Power (Республіка Корея) про будівництво гідроелектростанції в Лаосській Народній-Демократичній Республіці³⁴.

Співробітництво глобальних ТНК та спільні проекти на теренах держав-членів АСЕАН. Прикладом багатостороннього співробітництва ТНК на теренах держав-членів АСЕАН можуть слугувати наступні проекти. Будівництво заводу з виробництва шин Continental Greenfield в провінції Районг (Таїланд) у форматі співпраці постачальника і

³² ASEAN Investment Report 2020-2021... P. 40-41.

³³ Françoise N. The Economic Pillar of Korea's New Southern Policy: Building on Existing Assets // Asie.Visions. 2021. No. 120. P. 10.

³⁴ ASEAN Investment Report 2020-2021... P. 19-20.

клієнта Takenaka (Японія) Continental (Німеччина). Спільне підприємство у сфері суднобудування та морських перевезень у Сінгапурі між Penta-Ocean Construction Co., Ltd. (Японія), Hyundai Engineering & Construction Co., Ltd. (Південна Корея), Boskalis International BV Company (Нідерланди)³⁵.

У 2021 р. Porsche (Німеччина) оголосила про партнерство з Shell (Нідерланди, Великобританія) з метою створення мережі із зарядки електромобілів у Малайзії, щоб задовольнити зростаючий попит на електромобілі.

Варто зазначити, що у зв'язку зі світовою пандемією COVID-19 простежуються нові тенденції у діяльності ТНК. Зокрема, переміщення виробничих потужностей на території держав-членів АСЕАН. Наприклад, відповідно до Інвестиційного звіту АСЕАН за 2020–2021 рр., деякі японські ТНК диверсифікували свої ланцюги поставок, перемістивши з різних причин частину виробництва з Китаю до країн АСЕАН. До таких компаній належать Denso, Fujikin, Hoya, Panasonic, Sagami Electric і Shin-Etsu. У певних випадках компанія вже працювала в АСЕАН, і переміщення відбувалося у формі будівництва заводів або збільшення виробництва за рахунок розширення. У 2019–2020 рр. Kargo Global та IPay США), Total Group (Франція), Deutsche Messe (Німеччина), Mitsubishi Chemical та Mitsui Knowledge Industry (Японія) відкрили регіональні штаб-квартири в Сінгапурі для координації своїх операцій у АСЕАН і загалом в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. У Малайзії компанія OPPO (Китай) відкрила четвертий регіональний операційний центр у 2019 рр. для підтримки регіонального розширення³⁶.

У свою чергу, телекомунікаційний ринок АСЕАН є доречним прикладом багаторівневого та багатостороннього співробітництва і залученості світових ТНК до регіону ПСА. Телекомунікаційні ТНК з Азії (Китай, Республіка Корея, Японія) та Європи є основними постачальниками 5G в регіоні, у першу чергу через контрактні домовленості. Деякі з них беруть участь у кількох контрактах на розробку 5G в одній і тій же країні перебування та в кількох країнах регіону. Наприклад, такі багатонаціональні корпорації – Ericsson (Швеція), Huawei (Китай), Nokia (Фінляндія), NTT (Японія) і ZTE (Китай), а також регіональні гравці – Axiata (Малайзія), Singtel (Сінгапур), True Corporation (Таїланд) і Viettel (В'єтнам)³⁷.

На основі вищезгаданих фактів можна стверджувати, що діяльність ТНК є досить активною у регіоні ПСА, що регламентується взаємодією держав регіонів у форматі АСЕАН. У свою чергу, рівень інтеграційних процесів в АСЕАН характеризується кризь призму теорії «нового регіоналізму», яка обґрунтовує відкритість об'єднання до діяльності недержавних суб'єктів, зокрема, ТНК. Базисом для діяльності ТНК на теренах держав-членів АСЕАН виступають існуючі зони вільної торгівлі та взаємодія у різних форматах – між ТНК всередині АСЕАН, ТНК з різних регіонів світу, що розглядають територію держав АСЕАН як новий простір для відкриття дочірніх підприємств і представництв, а також формат спільних проєктів багатонаціональних корпорацій у межах АСЕАН. Усі ці дії забезпечують стабільний потік прямих іноземних інвестицій у держави, а також сприяють всеохоплюючій інтеграційній взаємодії в АСЕАН.

³⁵ EU-Japan business collaboration in ASEAN // EU-Japan Centre for Industrial Cooperation. URL: https://www.eu-japan.eu/sites/default/files/imce/eu_chamber_singapore_presentation_japanese-eu_collaboration_in_asean_vs1.pdf

³⁶ ASEAN Investment Report 2020–2021... P. 41.

³⁷ ASEAN Investment Report 2020–2021... P. 169.

Наразі відсутня угода про ЗВТ між ЄС та АСЕАН як інтеграційними об'єднаннями, проте наявні ЗВТ між свроспільнотою й окремими державами-членами АСЕАН сприяють збільшення потоків прямих іноземних інвестицій у регіон ПСА за допомогою діяльності провідних ТНК, що походять з європейських держав.

Можна виокремити такі позитивні та негативні фактори впливу ТНК на АСЕАН і на розвиток «нового регіоналізму» у ПСА. Щодо позитивів слід зазначити, що завдяки багатьом угодам, підписаним країнами АСЕАН, були зняті бар'єри в русі капіталу, товарів, послуг чи робочої сили, що зробило регіон ще більш привабливим для багатонаціональних корпорацій. Це дозволяє розглядати АСЕАН як одну з рушійних сил в АТР, що є відкритою для співпраці та має розгалужену структуру інтеграційної взаємодії «знизу-вгору», яка притаманна «новому регіоналізму». Щодо негативних моментів впливу ТНК на інтеграційні процеси в АСЕАН, то, насамперед, вплив економічних інтересів ТНК на їх пріоритети у регіоні ПСА й у світі, що регламентується можливим виходом простору держав АСЕАН з кола пріоритетності для компанії. Проте, цей негативний момент може бути нівельований за рахунок забезпечення відкритості держав-АСЕАН для ПІІ, а також забезпечення безпеки та стабільності у регіоні без значних економічних ризиків для ТНК. Останнє має специфічне підґрунтя у форматі конкурентної протидії КНР-США у регіоні.

Проте, існуючий рівень залученості ТНК до регіону ПСА підтверджує ефективне впровадження «нового регіоналізму» у діяльності АСЕАН.

Iryna Tykhonenko, Anna Kozachok

Activities of Transnational Corporations as a Determinant of the Development of «New Regionalism»: the ASEAN Experience

Abstract: The article is devoted to the analysis of the activity and influence of transnational corporations (TNC) as non-traditional actors of international relations on the development of «new regionalism» as a multilevel process. In the case of «new regionalism», the activity of TNC promotes the interdependence within the region, and foreign direct investment becomes the basis for the development of the region.

The authors concluded that Southeast Asia in the format of ASEAN has a positive experience of implementing the «new regionalism» under the influence of TNCs, which contribute to the determinism of global and regional cooperation. This tendency could be described by the following features.

Firstly, the development of a network of intra-regional cooperation TNC based in ASEAN member states, which is manifested in the creation of an appropriate conditions for bilateral and multilateral cooperation encouraged by governments. It was found that within ASEAN exist countries that have the most fragmented structure of TNCs and those that become the object of foreign direct investment. This contributes to the creation of an appropriate «open» investment climate within the organization.

Secondly, TNCs from other countries, which are expanding their network in ASEAN member states, are setting up joint ventures with existing companies in the region. It was

revealed that ASEAN has created conditions for open access of TNCs to the regional market in the format of multivariate cooperation, implementation of free trade zones and attraction of foreign direct investment in the region. The activities of TNCs from Europe, USA, China, Japan and Republic of Korea confirmed such interdependence within ASEAN. Despite the lack of a free trade area between the EU and ASEAN as integration associations, European campaigns are active in Southeast Asia on a bilateral basis.

Thirdly, the implementation of joint projects between global TNCs in Southeast Asia, which is manifested in the transnationalization of international relations within ASEAN and openness to involve non-traditional actors.

It was found that the activities of TNCs in ASEAN may be negatively affected by the security situation in the region and competition from the United States and China, but the current level of integration in ASEAN and openness to doing business, guarantees the stability of multinational corporations and confirms the implementation of «new regionalism» in ASEAN.

Keywords: transnational corporations, TNCs, «new regionalism», ASEAN, Southeast Asia, investment activities